

Rīga

2015. gada 14. jūlijs

Nr. 2015/489

**Vides aizsardzības un reģionālās attīstības
ministrijai**

***Par Konceptijas par zemes dzīļu izmantošanas tiesiskā regulējuma
pilnveidošanu potenciālo investīciju piesaistei projektu (VSS-976)***

Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera (LTRK) ir izskatījusi Konceptijas par zemes dzīļu izmantošanas tiesiskā regulējuma pilnveidošanu potenciālo investīciju piesaistei projektu (VSS-976), turpmāk – Konceptija, un iebilst pret Konceptijas tālāku virzību izskatīšanai valdībā.

Izstrādājot Konceptiju, nav ņemts vērā:

- 1) Civillikumā ir nostiprināta zemes dzīļu, virszemes un gaisa telpas **nedalāmības prezumpcija**, kas nozīmē, ka zemes dzīles nav atsevišķs īpašuma tiesību objekts, bet gan veido vienotu objektu ar zemes virsu un gaisa telpu virs tās.
- 2) **Tiks ierobežotas personas pamattiesības uz īpašumu, kas ir nostiprinātas Satversmes 105.pantā. Konceptijā nav atsauču uz zemes īpašnieku īpašumtiesību iespējamo ierobežošanu un tās tiesiskajām un sociālajām sekām.** Nav detalizētas analīzes kā no sociālekonomiskā, arī tiesiskā aspekta, vai **minētie ierobežojumi ir samērīgi, atbilstoši sabiedrības interesēm un sabiedrības ieguvums būs lielāks par privātpersonu (zemes īpašnieku, nozares uzņēmumu) tiesību ierobežojumu.** Konceptijai iztrūkst ekonomiska pamatojuma un legītīma mērķa – ko iegūst valsts, būtiski ierobežojot privātpersonu īpašuma tiesības. Vai valsts ieguvums no „*ārzemju investīcijām*” būs lielāks par kompensācijām, kuras būtu jāsamaksā zemes īpašniekiem par zemes dzīļu atsavināšanu? Vai „*ārvalstu investoru*” piesaistei iztērētie līdzekļi būs lielāki, nekā valsts kases un sabiedrības ieguvums kopumā?
- 3) **Konceptija ir pretrunā ar Latvijas Republikas rezidentu, tajā skaitā komersantu, kas darbojas zemes dzīļu apgūšanā, tiesībām un interesēm.** Konceptijā paustie risinājumi nerasnēgs nospraustos mērķus - veidot investīcijām labvēlīgu vidi, būtiski pilnveidojot normatīvo aktu ietvaru tieši attiecībā uz zemes īpašnieka tiesībām un pienākumiem un valsts iespējām

veicināt zemes dziļu racionālu un efektīvu izmantošanu; veicināt zemes īpašnieku ieinteresētību zemes dziļu resursu izpētē un izmantošanā.

- 4) **Mainot tiesisko regulējumu, valsts iestādēm savā darbībā jābūt konsekventām attiecībā uz to izdotajiem normatīvajiem aktiem un jāievēro tiesiskā paļāvība, kas personām varētu rasties saskaņā ar konkrētu tiesību normu. Tiesiskās paļāvības princips cita starpā prasa aizsargāt paļāvību, kas personai radusies uz noteiktu tās tiesību saglabāšanu vai īstenošanu, un ietver valsts pienākumu pildīt saistības, ko tā uzņēmusies pret personām. Pretējā gadījumā tiktu mazināta personu uzticība valstij un tiesībām. Tas ir, piedāvātā normatīvā regulējuma maiņa graus zemes īpašnieku tiesisko paļāvību to īpašumu plānotai un pārskatāmai izmantošanai. Privātpersonām nebūs pārliecības par to, vai jau rīt nezināmi „ārvalstu investori” neizvēlēsies uzsākt izpētes darbus, kas nenoliedzami nozīmētu īpašnieka „virszemes” izmantošanu. Šādā situācija zemes īpašnieki dzīvos „kā uz pulvermucas”, gaidot, kad kāds „ārvalstu investors” tiem piedāvās „brīvprātīgi” (piespiedu kārtā) mainīt savas teritorijas izmantošanas mērķi un veidu, lai izpildītu jaunās normatīvo aktu prasības – nodrošināt brīvu piekļuvi valstij piederošajām zemes dzīlēm. Šāds scenārijs neatbilst Latvijas Republikas kā nacionālas valsts zemes resursu izmantošanas vīzijai un pārdomātu derīgo izrakteņu ilgtermiņa apgūšanai.**
- 5) **Realizējot Konceptijā piedāvāto D variantu, būtībā tiktu veikta masveida zemes nacionalizācija, kas Latvijas iedzīvotājos neapšaubāmi atsauktu atmiņā 1940. gada notikumus, kad PSRS Tautas saeima pasludināja, ka zeme ir tautas īpašums un turpmāko gadu desmitu notikumus, kad tika veikta sistemātiska un ilgstoša privātpersonu īpašuma tiesību atņemšana par labu valstij. Iespējamo grozījumu sekas Latvijas iedzīvotāju zemapziņas līmenī sasauktos ar atgriešanos pie sociālistiskās plānveida ekonomikas. Valstiskās politikas veidotāju izšķiršanās par labu vienam vai otram tiesību attīstības virzienam paredz pilnīgas atbildības uzņemšanos par šādu procesu sekām.**
- 6) Konceptijā **trūkst** ne vien skaidra un **konsekventa Latvijas valsts un īpašumtiesību attīstības virziena**, bet arī **konkrētu vai vismaz aptuvenu aprēķinu par iespējamo ieguvumu ietekmi uz valsts tautsaimniecību un ieņēmumiem valsts budžetā.**
- 7) Sākotnēji **valsts institūcijām būtu jātiek skaidrībā ar 33,3% valsts teritorijas pašreizējā tiesiskā regulējuma ietvaros īpašumu izmantošanu**, pirms ķerties klāt privātpersonu īpašumtiesību ierobežošanai. Rodas jautājums, kādēļ valsts neinvestē līdzekļus iežu pētniecībā sev piederošajās teritorijās vai arī neiznomā minētās teritorijas to zemes dziļu apgūšanai Konceptijā pieminētajiem „ārvalstu investoriem”? Valsts nav

konsekventa savā rīcībā. Konceptcija, neidentificējot problēmas pēc būtības, nesniedz atbildi uz jautājumu – kas valsts traucē vai attur no valstij piederošo zemju dzīļu iznomāšanas komersantiem derīgo izrakteņu iegūšanai, vai vienkārši netic pati savu valsts amatpersonu izstrādātajām vadlīnijām un priekšlikumiem.

- 8) Ņemot vērā, ka **nav determinētas vietas** ar „lielu” derīgo izrakteņu īpatsvaru, ikviens zemes īpašnieks tiks pakļauts savu īpašumtiesību brīvas izmantošanas ierobežojumiem. Kā norādīts Konceptcijā, Latvijā valsts institūcijas pašlaik ģeoloģisko izpēti neveic, bet nodrošina normatīvo ietvaru, lai ieinteresētās personas to varētu darīt. Ir pieejamas ģeoloģiskās kartes, kas sastādītas, izmantojot agrāk, veikto ģeoloģiskās izpētes un kartēšanas darbu rezultātus. Tad ir jautājums, uz kādu datu pamata tiks veidota Latvijas ģeoloģiskā karte, kas sadalītu teritoriju piedāvātajos zemes dzīļu nogabalos, kā tas ir iecerēts Konceptcijā? **Nav konkrēti definēts, kādi derīgie izrakteņi tiks iekļauti nogabalos.** Nav pamatots un saprotams nogabalu veidošanas princips. Konceptcijas 2. pielikumā **trūkst salīdzinošas informācijas par to, kāds attiecīgā elementa saturs tiek uzskatīts par tā ieguvi attaisnojošu.** Salīdzinot pielikumā redzamos datus ar publiski pieejamu informāciju par šobrīd izmantojamajām rūdām un minerāliem, ir jākonstatē, ka vairumā elementa saturs atrodas zem ekonomiskas izmantojamības sliekšņa.
- 9) **Konceptcijas izstrādātajiem būtu jāsakārto un jāsystematizē pašlaik Latvijā zināmo derīgo izrakteņu izpētes un atradņu izmantošanas kārtību.** Oglūdeņražu meklēšanas, izpētes un ieguves tiesību izsniegšana ir Ekonomikas ministrijai, toties citu derīgo izrakteņu izpēti un ieguvi uzrauga VARAM. Savukārt bieži sastopamo derīgo izrakteņu (māla, smilts, grants, kūdras u.c.) ieguves atļaujas līdz 5 ha platībā vienam īpašniekam piederoša īpašuma robežās izsniedz pašvaldība.
- 10) **Konceptcijā atsauce uz daudzveidīgo ārvalstu pieredzi vien norāda uz to, ka dažādās pasaules valstīs normatīvais regulējums attiecībā uz zemes dzīļu un tajās esošo derīgo izrakteņu īpašumtiesībām ir atšķirīgs.** Konceptcijā norādīts, ka salīdzinot Latviju ar citām Eiropas Savienības dalībvalstīm, Latvijā rādītājs attiecībā uz ieguves rūpniecību un karjeru izstrādes nozares īpatsvaru iekšzemes kopproduktā ir tuvu Eiropas Savienības vidējam rādītājam. **Katra valsts ir tiesīga patstāvīgi noteikt pozīcijas ieguves rūpniecībā. Īpašumtiesību jautājums ir izslēgts no Eiropas Savienības tiesību ietekmes sfēras, kā to nosaka Līguma par Eiropas Savienības darbību 345. pants: „Līgumi nekādi neietekmē dalībvalstu tiesību aktus, kas reglamentē īpašumtiesību sistēmu”.** Līdz ar to jebkāda ierēdņu iespējamā atsaukšanās uz Eiropas Savienības tiesību aktu ievērošanas nepieciešamību attiecībā uz zemes dzīļu īpašumtiesībām Latvijā nav pamatota, ciktāl tas neskar brīvas tirdzniecības brīvību un

kapitāla brīvu kustību Eiropas Savienībā. Par cik līdz šim nekas neliecināja, ka pašlaik spēkā esošais normatīvais regulējums būtu pretrunā minētajām Eiropas Savienības fundamentālajām tiesībām, - šis jautājums Eiropas Savienības tiesību prizmā nav skatāms.

- 11) **Normatīvā regulējuma grozījumu pamatošanai VARAM atsaukšanās uz nepieciešamību ieviest Eiropas Komisija 2008.gadā apstiprināto Izejvielu iniciatīvu un „Resursu ziņā efektīva Eiropa” ir nepamatota, jo iniciatīvas minētās aktivitātēs ir īstenojamas pašreizējā normatīvā regulējuma ietvaros.**
- 12) **Pašreizējais tiesiskais regulējums jau paredz tiesības iznomāt zemi atbilstoši likuma „Par zemes dzīlēm” 8.panta pirmajā daļā noteiktajā kārtībā, zemes īpašniekam noslēdzot nomas līgumu par zemes dziļu izmantošanas veidu, uz kā pamata nomnieks iegūst zemes dziļu izmantošanas licenci un līdz ar to arī īpašumtiesības uz derīgajiem izrakteņiem licencē norādītajā daudzumā (augļiem). Esošais regulējums norāda uz iespējām, pamatojoties uz savstarpēju vienošanos, zemes īpašniekam brīvprātīgi ierobežot sev ar likumu noteiktās zemes dziļu izmantošanas tiesības par labu citai personai. **Patreizējais tiesiskais regulējums nosaka valsts tiesības noteikt valsts nozīmes atradnes un valsts nozīmes zemes dziļu nogabalus** (sk. likuma „Par zemes dzīlēm” 1.panta 19.punktu, 10.panta 8.daļu, Ministru kabineta 08.05.2012. noteikumi Nr.321 „Noteikumi par valsts nozīmes derīgo izrakteņu atradnēm”). Ar Ministru kabineta 2007.gada 27.februāra noteikumiem Nr.155 „Atlīdzības aprēķināšanas un izmaksāšanas kārtība par zemes dziļu īpašuma tiesību aprobežojumu valsts nozīmes zemes dziļu nogabalos” ir noteikta kārtība kādā aprēķina un izmaksā atlīdzību zemes īpašniekam par zemes dziļu īpašuma tiesību aprobežojumu valsts nozīmes zemes dziļu nogabalos, ja sabiedrības un valsts interesēs nepieciešams izmantot zemes dziļu derīgās īpašības vai iegūt pazemes ūdeņus.**
- 13) **Būtiski grozot līdzšinējās īpašuma tiesības, kļūtu aktuāls arī jautājums par to, kāda būtu taisnīga atlīdzība zemes īpašniekiem par zemes dziļu izmantošanu.** Piedāvātais piecu procentu apmērs no zemes kadastrālās vērtības būtu nesamērojama ar tiem ieguvumiem, ko gūtu kāds ārzemju investors, rūpnieciskos apmēros apgūstot krāsaino metālu rūdu iegulas vai citus derīgos izrakteņus. Konceptija neskaidro, kādēļ tieši šie 5 procenti tās ieskatā būtu taisnīgi un samērīgi, līdzīgi, kā netiek sniegts **nekāds sabiedrības provizoriskais ekonomiskais ieguvums no ārvalstu investīciju piesaistes samērā ar tām neērtībām un pamattiesību ierobežojumiem, ko būtu jācieš privātpersonām** – zemes īpašniekiem to zemju dziļu nacionalizācijas rezultātā.

- 14) Nav saprotams, kādēļ **Koncepcijai tika noteikts ierobežotas pieejamības statuss** un kādēļ VARAM neuzklausīja sabiedrības grupu, jo īpaši derīgo izrakteņu ieguves nozares un zemes īpašnieku, viedokļus. Koncepcijas izstrādātajiem **trūka kompetentu speciālistu atzinums** ne tikai jautājumā par zemes dziļu ieguvi, tehnoloģijām, metodēm, bet arī vides jautājumos, jo savādāk nevar izskaidrot zemes dziļu nogabalu ar derīgām īpašībām veidošanu, ja to izveide būs pretrunā ar likumu „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” uz tā pamata izdotajiem normatīvajiem aktiem. Kāda nozīme veidot nogabalus, grozīt īpašuma tiesības uz zemes dziļēm, ja ietekmes uz vidi novērtējuma procedūras, kas veicama likumā „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” noteiktajā kārtībā, ietvaros tiks aizliegtas paredzētas darbības. Koncepcijas atbalstītais D variants neparedz šādu scenāriju un to arī neapsver.
- 15) Latvijas valsts vēsturē ir zināms piemērs, kad nesaraujami saistīti īpašuma objekti piederēja vairākiem īpašniekiem, izveidojot juridisku situāciju - zemes piespiedu nomu. Šis institūts ir izveidojies privatizācijas procesā, kad dzīvojamai mājai bija jānosaka funkcionāli nepieciešamais zemes gabals. Dalītā īpašuma gadījumā (zeme pieder vienam īpašniekam, ēkas – citam īpašniekam) zemes reformu regulējošajos normatīvajos aktos ir noteikts, ka zemes īpašniekam ir tiesības saņemt zemes nomas maksu, uzliekot par pienākumu dzīvokļa īpašniekam slēgt zemes nomas līgumu ar tā zemes gabala īpašnieku, uz kura atrodas privatizētais objekts. **Dalītais īpašums uzskatāmi rāda, ka tikai vienas no īpašuma tiesībām ir reāli izmantojamas, turpretim otras šajā gadījumā ir aprobežotas un reāli nav izlietojamas.** Koncepcijas D varianta realizācija radīs negatīvas sekas – **dalītā īpašuma jaunu veidu.**
- 16) Ir jānorāda, ka Koncepcija ir pretrunā ar Ministru kabineta 13.12.2010. rīkojumu Nr.541 „Par Koncepciju par Civillikuma lietu tiesību daļas modernizāciju”, ar kuru tika atbalstīta tiesību zinātnieku un praktiķu izstrādātā koncepcija, un kas paredz izstrādāt normatīvo aktu projektus, kas **novērstu dalīto īpašumu izveidošanu turpmāk.** Koncepcija D variantā paredz izveidot dalīto īpašumu: speciālais likums ieviestu derīgo izrakteņu dalījumu valstij un zemes īpašniekam pienāktos kompensācija par zemes dziļēm, ja tie tiks izmantoti.
- 17) Investīciju piesaistei ir **jārosina pārskatīt fiskālo politiku**, kas var dot pozitīvu ietekmi uz sociālekonomiskiem aspektiem. Pasaulē ir izplatīta kombinēto ekonomisko labumu noteikšanas sistēma ar dažādu fiskālo rīku palīdzību: atlīdzības, prēmijas, peļņas izmaksu sadalījums, ieguves izmaksas un nodokļi. Ir vērojama tendence paredzēt atvieglojumus derīgo izrakteņu ieguvēm ar mazu debitu un grūti apgūstamajām ieguves vietām. Tieši fiskālā politika var attīstīt zemes dziļu izmantošanas perspektīvas, neaizskarot zemes

īpašnieku tiesības uz savu īpašumu. Ar Konceptijā paredzētām metodēm nav iespējams panākt labvēlīgu vidi potenciālo investīciju piesaistei.

18) Ir **jābūt pieejamiem atbalsta instrumenti** – zemes dziļu nozares apgūšanā. Atbalsts kalnrūpniecībai un minerālresursu apgūšanā, zemes dziļu izpētei var būt motivējošs faktors, kas sekmēs nozares attīstību Latvijā. Konsultācijas, informētība, līdzfinansējums un citi atbalsta veidi var nodrošināt abpusējo saikni starp investīcijām un zemes īpašniekiem, dot pozitīvu risinājumu un perspektīvas kalnrūpniecības nozares attīstībai. Investīcijām un zemes dziļu apsaimniekotājam ir kopējās intereses, tādēļ investīciju piesaiste nevar tikt balstīta uz īpašuma tiesību formu maiņu.

19) **Valsts nebūs labākais un atbildīgākais zemes dziļu īpašnieks.** No investīciju piesaistes aspekta efektīvāk sadarboties ar privāto sektoru. Privātais zemes īpašnieks, komersants vai īpašuma apsaimniekotājs ilgtermiņā patiešām izvēlas saimnieciski izdevīgāko saimniekošanas veidu. Potenciālo investīciju piesaistei zemes dziļu izmantošanā ļoti liela nozīme ir tieši personāliju pārliecībai, pieņemot liberālās ekonomikas pamatnosacījumus un faktu, ka privātās darbības mērķis ir nopelnīt. Privātā partnera gatavība pieņemt kādas jaunas ekonomiskas sadarbības formas, nosaka investīciju stabilitāti un iespēju ilgtermiņa plānot komercdarbības efektivitāti.

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (VARAM) pēc būtības nav ņēmusi vērā valsts iestāžu, sociālo partneru un nozares komersantu iepriekš izteiktos iebildumus par Konceptijas sasteigto virzīšanu un privātpersonu īpašumtiesību būtisku ierobežojumu noteikšanu, uzskatām, ka optimālākais minēto problēmu risinājuma modelis ir darba grupas izveide, kurā līdzās publiskā sektora pārstāvjiem savus argumentus un priekšlikumus varētu sniegt arī privātā sektora kompetenti eksperti.

Balstoties uz minēto, LTRK aicina VARAM pirms Konceptijas tālākas virzības izskatīšanai valdībā, izveidot darba grupu Konceptijas pilnveidošanai, uzaicinot tajā piedalīties LTRK deleģētus pārstāvjus.

Valdes priekšsēdētājs

Jānis Endziņš

**DOKUMENTS IR PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN
SATUR LAIKA ZĪMOGU**

Irēna Krustozoliņa
irena.krustozolina@chamber.lv
26316197